

Perspectief

ChristenUnie-jongeren

Buitenlandse Zaken

Scripta

Geloven, altijd en overal

hoe, wat, waar en wanneer je maar wilt

Voorwoord

Geloven, altijd en overal; het klinkt ons logisch in de oren. Helaas is de praktijk soms zo anders. Toch lijken veel politieke partijen in Nederland het recht om je geloof in vrijheid te belijden en te beleven van ondergeschikt belang te achten. Met deze scripta wil Perspectief aandacht vragen voor godsdienstvrijheid als universeel mensenrecht.

Deze scripta is geen wetenschappelijk paper, maar is juist geschreven voor een breed publiek om zo de roep voor meer aandacht ter bescherming van de godsdienstvrijheid gehoor te laten klinken. Onze speciale dank gaat hierbij uit naar Maeike Kramer van Jubilee Campaign. Zij voorzag ons van belangrijke informatie.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding mensenrechten	4
2. Vrijheid van godsdienst	6
3. Anti-bekeringswetgeving in Sri Lanka	8
4. Wet op afvalligheid in Saoedi-Arabië	10
5. Registratie-wetgeving in Oezbekistan	12
6. Wat te doen?	14
Bronvermelding	17

1. Inleiding mensenrechten

'De rechten die geacht moeten worden de mens van nature toe te komen' geeft Van Dale als definitie van mensenrechten. Met mensenrechten wordt dus geboren. Vele filosofen, van de oude Grieken tot nu, hielden zich bezig met de vraag welke mensenrechten een mens nu precies heeft. In de Middeleeuwen komen de mensenrechten voort uit christelijke waarden. Na de Middeleeuwen worden christelijke waarden minder belangrijk en worden de mensenrechten meer algemeen. Het individualisme komt op, wat inhoudt dat het individu belangrijker wordt dan de gemeenschap.

In 1789 leidt de Franse Revolutie tot de eerste universele mensenrechtenverklaring: de Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger. In de negentiende eeuw volgt de afschaffing van de slavernij, waardoor ook voormalige slaven rechten krijgen. Tijdens vier conferenties in het Zwitserse Geneve wordt bepaald welke rechten gelden als het oorlog is. Na de oprichting van de Verenigde Naties volgt de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in 1948. In dit document staan de belangrijkste mensenrechten opgeschreven in dertig artikelen. Voorbeelden van artikelen zijn dat alle mensen vrij en gelijkwaardig zijn (artikel 1), alle mensen vrij zijn om te geloven wat ze willen (artikel 18) en iedereen recht heeft op onderwijs (artikel 26). Deze Verklaring werd bijna unaniem aangenomen, slechts acht staten onthielden zich

van stemming.¹

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens is opgesteld door vijf mensen vanuit verschillende achtergronden. Bij het opstellen waren ook niet-Westerse denkers betrokken. Dit verzwakt het argument tegen de Verklaring dat het een Westerse verklaring is. Een ander punt van kritiek op de Verklaring is dat de Verklaring enkel de rechten van mensen benadrukt, terwijl de mens ook plichten kent. Dit sluit aan bij het hedendaagse individualisme, waarin mensen benadrukken allerlei rechten te hebben, maar zich nauwelijks bekommeren om hun plichten. Verder valt de Verklaring vaak op verschillende wijzen te interpreteren. Geldt het recht op leven bijvoorbeeld ook voor ongeboren leven? Pro-abortusorganisatie noemen abortus een mensenrecht, terwijl pro-life-organisaties benadrukken dat het recht op leven ook voor het ongeboren leven geldt.

Nederland is niet een land dat bekend staat om zijn schendingen van mensenrechten. De kritiek die er is op Nederland heeft vaak te maken met het Nederlandse asiel- en immigratiebeleid. In sommige landen worden mensenrechten in mindere mate nageleefd en worden mensen vervolgd, bijvoorbeeld om hun religie. Nederland zet zich in om de mensenrechten in deze landen te versterken.

¹ de Sovjet-Unie plus vijf andere staten van het Oostblok, Zuid-Afrika en Saoedi-Arabië

In deze scripta focussen we ons vooral op de vrijheid van godsdienst en dan in het bijzonder de positie van vervolgte christenen. Voor veel politieke partijen in Nederland is de heikele positie van vervolgte christenen namelijk een blinde vlek. De VVD steunt als enige seculiere partij moties omtrent christenvervolging. Centraal staat wat Nederland doet om de vrijheid van godsdienst in verschillende landen te versterken en bovenal wat Nederland nog meer kan doen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van enkele concrete voorbeelden.

2. Vrijheid van godsdienst

Voor mensen is het erg belangrijk dat ze hun geloof kunnen belijden in hun land, zonder dat ze daarbij hoeven te vrezen voor hun leven of het risico lopen om vervolgd te worden.

Als er in een land godsdienstvrijheid is betekent dit dat iedereen zelf mag kiezen welk geloof hij/zij belijdt, of dat nu het christendom is, het boeddhisme of een andere godsdienst. Het houdt ook in dat je het recht hebt om het geloof te 'beoefenen'. Je hebt bijvoorbeeld het recht om te bidden of om een samenkomst te organiseren. Ook kun je van geloof veranderen, je mag bijvoorbeeld als je boeddhist bent overstappen naar het christendom of andersom. Binnen de Verenigde Naties is dit recht op godsdienstvrijheid erkend als mensenrecht en is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In artikel 18 staat het recht op vrijheid van godsdienst als volgt beschreven: 'Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door praktische toepassing, door eredienst en de inachtneming van geboden en voorschriften.'

Hieruit blijkt dat je dus nooit op grond van een mening, politieke opvatting,

of de godsdienst die je belijdt, vervolgd mag worden.

2.1 De ChristenUnie en de vrijheid van godsdienst

De ChristenUnie en Perspectief baseren zich op de bijbel en daarom is er speciale verbondenheid met christenen in landen die daar niet vrij voor uit mogen komen. Echter, de vrijheid van godsdienst geldt niet alleen voor christenen. Hoezeer ook overtuigd van het christelijk geloof, staat Perspectief achter de vrijheid van godsdienst voor ieder individu van welk geloof ook. De vrijheden en rechten die ons in Nederland in staat stellen ons geloof te beleven en te belijden mogen we vervolgens niet aan anderen ontzeggen.

2.2 Waarom is dit recht op vrijheid van godsdienst en geweten opgesteld?

In Nederland geldt al behoorlijk lang dat je in vrijheid je geloof kunt belijden. In de tweede helft van de 19e eeuw werd de vrijheid van godsdienst in de Grondwet vastgelegd. Daarvoor werden in het verleden de protestantse "kettters" vervolgd door de rooms-katholieke Spanjaarden. Nadat zij verdreven waren en de gereformeerde protestanten de macht hadden overgenomen, werd het 'andere gelovigen' zoals rooms-katholieken toegestaan hun geloof te belijden, zolang het maar niet publiekelijk gedaan werd. Dat had als gevolg dat veel katholieken in

schuilkerken of huizen kerkten. Maar mensen die een ander geloof hadden, zijn nooit echt fanatiek vervolgd in Nederland. Over het algemeen was men erg tolerant. Dit werd bevestigd doordat in de 19e eeuw het recht op vrijheid van godsdienst officieel in de Grondwet kwam te staan en alle mensen in Nederland in vrijheid hun geloof konden belijden. Dit gold dus zowel voor Joden, katholieken als protestanten.

Zoals eerder gezegd is de vrijheid van godsdienst ook opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Deze Verklaring is ontstaan in 1948 en is tot stand gekomen door de schrik en ontzetting van veel mensen over de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog. In Hitler-Duitsland was er namelijk geen vrijheid van geweten, vrijheid van meningsuiting en mocht je niet zomaar kiezen wat voor godsdienst je wilde belijden. Je moest namelijk geloven wat Hitler en zijn regime ook vonden, je geloof was daaraan ondergeschikt. Doordat men na de oorlog inzag hoe vreselijk de gevolgen waren van zo'n ideologie, is door de VN de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens opgesteld. Hierin wordt dus ook de vrijheid van godsdienst gegarandeerd.

2. Wat gebeurt er als er geen vrijheid van godsdienst is in een land?

Meestal vinden vervolgingen van gelovigen plaats doordat de rege-

ring van het land uitspreekt dat er één godsdienst of ideologie is die waar is en dat daarom alle andere godsdiensten en de gelovigen vervolgd moeten worden, omdat zij tegen de waarheid ingaan. Soms worden gelovigen ook vervolgd doordat regeringen hen als bedreiging zien voor de openbare orde en de eenheid in het land. Doordat veel landen de vrijheid van godsdienst niet erkennen, vinden in veel landen geloofsvervolgingen plaats. Het christendom is wereldwijd de meest vervolgte godsdienst. Volgens Open Doors vinden in het atheïstische Noord-Korea, het islamitische Saoedi-Arabië en Iran de meeste geloofsvervolgingen plaats van christenen.

Er zijn vele landen te noemen waar mensen geen vrijheid hebben om hun geloof te belijden zoals in Nederland. Om allerlei verschillende redenen worden gelovige christenen of andere gelovigen daar vervolgd. Echter, niet op alle landen kan in detail worden ingegaan. In het volgende onderdeel worden drie categorieën landen verder uitgewerkt. Eerst zal worden stilgestaan bij landen waar anti-bekeringswetgeving is of dreigt te komen. Daarna zal worden gekeken naar de categorie landen waar afvaligheidswetten van kracht zijn. Als laatste zijn er de zogenaamde STAN-landen waar gemeenschappen zich moeten registreren en op die manier ook geloofsgemeenschappen ernstig worden belemmerd in de vrije uitoefening van hun geloof.

3. Anti-bekeringswetgeving in Sri Lanka

In verschillende landen is er anti-bekeringswetgeving: wetgeving die het gelovigen verbiedt andere mensen proberen te bekeren. Voorbeelden zijn India, Indonesië, Pakistan, Sudan en Ethiopië. In Sri Lanka wil de boeddhistische partij nu een anti-bekeringswet laten instellen. Maxime Verhagen zei hierover in antwoord op Kamervragen van ChristenUnie, CDA en SGP dat 'het kan leiden tot een ingrijpende inperking van de godsdienstvrijheid. In geval de wet wordt aangenomen, wordt de negatieve trend op het gebied van mensenrechten verder versterkt.' In de beschrijving van deze case beschrijven we de religie op Sri Lanka, de anti-bekeringswet en wat Nederland al doet tegen deze wet. In het slothoofdstuk wordt verteld wat Nederland nog meer kan doen.

3.1 Religie en Sri Lanka

Sri Lanka, het eiland ten zuiden van India, komt vooral in het nieuws door de strijd tussen de Singalese regering en de Tamil Tijgers. Deze Tamil Tijgers willen een onafhankelijke staat in het noorden van Sri Lanka, maar hebben in mei 2009 de strijd tegen het regeringsleger moeten opgeven. Sri Lanka is voornamelijk boeddhistisch. Volgens het bevolkingsonderzoek van 2001 is 69 procent van de Sri Lankaanse bevolking boeddhistisch. De islam, het hindoeïsme en het christendom zijn ongeveer even groot op Sri Lanka, elk ongeveer 7 procent. Op de Ranglijst Christenvervolgung 2009 van Open Doors neemt Sri Lanka de 36e plaats

in. De grondwet van Sri Lanka garandeert vrijheid van geweten, denken en godsdienst. De boeddhistische partij ziet echter graag het boeddhisme de officiële staatsgodsdienst van Sri Lanka worden. Dit zou de discriminatie van andere geloven verheviggen. Begin 2008 werden de bewaker en studenten van een Bijbelschool aangevallen, omdat de Bijbelschool Tamil Tijgers zou onderbrengen in de school. Op manieren als deze raakten christenen ongewild betrokken bij de nu gestreden strijd tussen de regering en de Tamil Tijgers. Verder demonstreerden extremistische boeddhisten tegen christendom en zamelden zij handtekeningen in tegen het bestaan van kerken. Een christelijke voorganger werd in februari 2008 zelfs doodgeschoten. Van systematische christenvervolgung zoals in Noord-Korea is op Sri Lanka geen sprake, maar christenen kunnen op Sri Lanka zeker niet vrij leven. Zo komt ook de anti-bekeringswet regelmatig weer in de politiek aan de orde.

3.2 Anti-bekeringswet

In 2004 keurde het parlement een anti-bekeringswet goed, die het bekeren van boeddhisten tot een ander geloof strafbaar stelde. Na protest van christenen bij de Hoge Raad heeft deze besloten de wet verworpen. De Hoge Raad acht namelijk een tweederde meerderheid in het parlement en een volksraadpleging noodzakelijk om de wet te kunnen aannemen. De anti-bekeringswet

bleef echter een van de belangrijkste speerpunten van de boeddhistische partij. Op 20 september 2005 protesteerden boeddhistische monniken om de anti-bekeringswet weer terug op de politieke agenda te krijgen. Volgens hen zou poging tot bekering moeten worden bestraft met een lange gevangenisstraf en/of een hoge geldboete. In de tijd daarna is de kans dat de anti-bekeringswet van kracht wordt allemaal maar toegenomen. Begin 2009 was de goedkeuring van de wet in de laatste fase beland: de goedkeuring van het parlement. Bij goedkeuring zou poging tot bekering bestraft kunnen worden met een boete van 150.000 roepies (947 euro) of vijf jaar gevangenisstraf. De Nationale Christelijke Raad van Sri Lanka startte een handtekeningactie om de invoering van de wet te verhinderen. Tot nu (mei 2009) is de wet nog niet aangenomen, maar de christenen in Sri Lanka blijven in spanning.

3.3 Wat doet Nederland?

Al enkele malen zijn in de Tweede Kamer Kamervragen gesteld over de anti-bekeringswet in Sri Lanka. Zo stelde SGP, PvdA en LPF in juni 2006 Kamervragen over een commissie die net was ingesteld om het wetsvoorstel te herzien, aangezien de Hoge Raad de wet had verworpen. Begin 2009 hebben SGP, ChristenUnie en CDA Kamervragen gesteld aan minister Verhagen over de aanstaande invoering van de anti-bekeringswet.

Ook in Europees verband vraagt Nederland in de persoon van minister Verhagen aandacht voor de godsdienstvrijheid van religieuze minderheden in Sri Lanka. Verder dringt Nederland erbij de Sri Lankaanse regering op aan de wet niet in te voeren en worden vertegenwoordigers van christelijke kerken ondersteund. De Europese Unie heeft inmiddels besloten tot een onderzoek naar de mensenrechtensituatie in Sri Lanka.

4. Wet op afvalligheid in Saoedi-Arabië

In het vorige hoofdstuk werd het thema van anti-bekeringwetgeving behandeld. In Sri Lanka gaat het er vooral om dat je als gelovige niet met andere niet-gelovigen over je geloof mag spreken. In islamitische landen zoals Saoedi-Arabië gaat het nog verder; afval van de dominante godsdienst wordt niet getolereerd.

4.1 Afvalligheid en wetgeving

Geloofsafval houdt in dat je afstand doet van het geloof. Dat kan gelden voor allerlei soorten geloven: het christendom, de islam of boeddhisme etc. De reacties van familieleden, kennissen of regeringen op het afstand nemen van een bepaald geloof of godsdienst kunnen onderling erg verschillen. In sommige Islamitische landen kan geloofsafval (van de islam) leiden tot terechtstelling. Kritiek hebben op bepaalde dogma's of overtuigingen binnen een godsdienst, valt niet onder geloofsafval.

In sommige islamitische landen vormt een strenge interpretatie van de Sharia de juridische grondslag van het land. De Sharia schrijft de doodstraf voor bij afvalligheid. Geloofsafval is echter volgens veel islamitische theologen niet onomkeerbaar, daarom wordt de doodstraf lang niet altijd direct toegepast, maar wordt de persoon de ruimte geboden om terug te keren tot de islam. Gebeurt dat niet dan en is bewezen dat de persoon afvallig is geworden, dan volgt alsnog de doodstraf in sommige strenge

islamitische landen. In Saoedi-Arabië is dit het geval. Ook Iran is sinds 2008 bezig om de doodstraf op afvalligheid in te voeren. Momenteel wordt over afvalligen nog door een geestelijke beslist en niet door de overheid, maar er ligt een wetsvoorstel die bepaald dat de overheid de doodstraf mag toepassen bij geloofsafval van de islam. Deze wet is al door het parlement goedgekeurd, maar moet nog enkele stations passeren voor het daadwerkelijk in werking kan treden. Ook in Jemen kunnen christenen de doodstraf krijgen voor geloofsafval van de islam.

4.2 Religie en Saoedi-Arabië

Saoedi-Arabië is een islamitisch land met om en nabij de 28 miljoen inwoners. Het is een koninkrijk met een basiswet, waarin de koran en de (volledige) Sharia geïntegreerd zijn, zoals blijkt uit de volgende twee citaten:

'The reform mission, upon which the Saudi state was founded, represents the main core of the government. This mission is based on the realization of Islamic rules, implementation of Islamic law (Shari'a), and enjoining good and forbidding evil, as well as to reform the Islamic creed and purify it from heterodoxies. Therefore, it adopts its doctrine from the true Islamic principles that were prevailing at the very beginning of Islam.'

Principes van de Saoedische Regering, Basic Law of Governance

'The authority of the regime is derived from the Holy Qur'an and the prophet's Sunnah which rule over this and all other state laws.'

*Artikel 7, Basis Law of Governance
Saoedi Arabia*

Het grootste deel van de bevolking is moslim (soennitisch). Verschillende mensenrechtenorganisaties houden de situatie in Saoedi-Arabië in de gaten. Zorgpunten zijn de rechten van vrouwen, het stijgende aantal doodstraffen, martelingen en het recht op een eerlijk proces. De doodstraf wordt in Saoedi-Arabië toegepast bij moord, verkrachting, geloofsafval, drugshandel en gewapende roof. Geloofsafval staat dus op gelijke voet met ernstige misdaden in Saoedi-Arabië, zoals moord. Saoedi-Arabië is één van de landen die het hoogst staan op de lijst van Open Doors die christenen vervolgen. Na Noord-Korea staat Saoedi-Arabië al op plaats twee. Open Doors geeft aan dat het de laatste tijd meer melding krijgt van incidenten tegen christenen in Saoedi-Arabië. De positie van religieuze minderheden is er erg slecht. Zo mogen niet-moslims hun geloof niet openlijk belijden en uitdragen. Als je dat toch doet, loop je het risico om gevangengenomen en soms zelfs gemarteld te worden. Als je overstapt van de islam naar het christendom, dreigt de doodstraf. Als je niet terugkeert naar de Islam en je 'dwalend' niet openlijk erkent, wordt je geëxecuteerd. Er zijn ook gevallen bekend dat een bekeerling het slachtoffer wordt van eerwraak en

door zijn eigen familie wordt gedood, omwille van geloofsafval. De situatie van christenen in Saoedi-Arabië is dus ernstig!

4.3 Wat doet Nederland?

In de diplomatieke contacten die tussen Nederland en Saoedi-Arabië worden onderhouden besteed Nederland aandacht aan de algemene situatie rondom de mensenrechten in Saoedi-Arabië. Minister Verhagen bezocht in mei 2009 bijvoorbeeld Saoedi-Arabië en sprak daarbij met vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisaties. Ook wordt er druk uitgeoefend via de ambassades.

5. Registratie-wetgeving in Oezbekistan

In deze casus zal de godsdienstvrijheid in Oezbekistan worden besproken. Dit land zal als voorbeeld worden gebruikt om te laten zien dat er landen zijn waar godsdienstvrijheid beperkt wordt, door religieuze organisaties te verplichten zich te laten registreren.

5.1 Religie en Oezbekistan

De grondwet van dit land in centraal Azië, waar het onder andere grenst aan Kazachstan en Afghanistan, garandeert vrijheid van godsdienst en van een strikte scheiding van kerk en staat. Tot zover lijkt er niets aan de hand voor gelovigen. Maar vanaf 1998 is het niet meer mogelijk om ongestoord in alle vrijheid je geloof te delen met anderen. Religieuze groepen moeten zich volgens een wet die toen is aangenomen eerst registreren voor ze samen mogen komen. Door deze maatregel kan de overheid in dit land, die nauwelijks oppositie duldt, allerlei gelovigen beperken in hun vrijheid om te geloven wat ze willen. Als je de regels van de overheid niet volgt bestaat er grote kans dat je wordt opgepakt door de politie.

Het inperken van de vrijheid gebeurt overigens niet alleen als het gaat om godsdienstvrijheid. Ook andere universele mensenrechten zoals vrijheid van meningsuiting en persvrijheid zijn in deze autoritaire staat in het gedring. Volgens internationale mensenrechtenorganisaties als Human Right Watch en Amnesty International

vinden er in Oezbekistan martelingen en willekeurige arrestaties plaats.

Een groot deel van de 29 miljoen Oezbeken is islamitisch, ruim 80%. Verder zijn er minderheden van Oosters Orthodoxen en andere kleinere religieuze groeperingen. Alle groeperingen ondervinden problemen door de registratiewetgeving. Sommige religies worden als extremistisch beschouwd door de Oezbeekse overheid, vaak is hier eigenlijk geen goede reden voor. Maar het is wel een goede reden voor de overheid om dit soort groepering dan te verbieden zich te registreren, waardoor ze strafbaar zijn als ze wel samenkomen. Ook andere niet tot extremisten gebombardeerde groeperingen zoals Jehova-getuigen hebben erg veel moeite om zich te registreren.

5.2 Wat doet Nederland?

Oezbekistan is in deze casus dus een voorbeeld van een aantal landen, met name voormalige Sovjetrepublieken, die - door middel van wetgeving - controle en repressie uitoefenen op de godsdienstuitoefening van hun bevolking. Landen als Belarus, Turkmenistan en Tadzjikistan proberen op deze autoritaire wijze te voorkomen dat mensen dat mensen datgene kunnen uitdragen wat ze aan het hart gaat.

Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft in 2008 gezegd dat Oezbekistan niet ongevoelig lijkt

te zijn voor de internationale kritiek die het krijgt op de mensenrechtensituatie. Verandering is dus zeker mogelijk. Mits Nederland, de Europese Unie en andere landen druk uit blijven oefenen om het voor de gelovige Oezbeken en al die anderen mogelijk te maken in alle vrijheid te geloven.

6. Wat te doen?

Naast de rol van organisaties als Jubilee Campaign en Open Doors heeft de politiek ook de verantwoordelijkheid regeringen in landen waar de godsdienstvrijheid onder druk staat hierop aan te spreken en daar consequenties aan te verbinden. Er zijn verschillende mogelijkheden variërend van stille diplomatie, openlijke afkeuring d.m.v. demarches en statements (al dan niet in EU verband) en economische consequenties tot in uitzonderlijke situaties militair ingrijpen.

Allereerst, moedigen wij Kamerleden Haverkamp, Van der Staaij en natuurlijk ChristenUnie Kamerlid Voordewind aan het Kabinet kritisch te blijven volgen op de ontwikkeling van het beleid betreffende godsdienstvrijheid in het buitenland. Ook roepen wij de andere politieke partijen op meer aandacht te schenken aan godsdienstvrijheid. Zoals in de inleiding aangegeven is, alleen de VVD is tot dusver de positieve uitzondering die de christelijke partijen steunt in Kamervragen rondom vervolging van religieuze minderheden.

Verder zijn wij van mening dat de Europese Unie een goed en effectief podium kan zijn om landen met een beperkte godsdienstvrijheid op een kritische toon aan te spreken en deze landen te wijzen op schendingen van mensenrechten. Nederlandse regeringsleiders moeten de EU echter niet als een soort schild gebruiken waarachter ze zich kunnen verschuilen door de zaak af te doen met:

'we werken eraan, in EU-verband'. Zij dienen in de Tweede Kamer verantwoording af te leggen over wat zij doen aan het promoten van godsdienstvrijheid in het buitenland. Hierin ligt weer de taak van Kamerleden om het Kabinet kritisch te blijven volgen.

Daarnaast is het van belang om godsdienstvrijheid in het buitenland tactvol aan de orde te stellen. Openlijke afkeuring kan een steun in de rug zijn van onderdrukte groepen, maar kan de situatie soms ook alleen maar verslechteren. Dit was ook het argument dat Verhagen in zijn antwoord op Kamervragen over de situatie in Sri Lanka gaf; "openlijke kritiek leidt in de Sri Lankaanse context vaak tot het tegengestelde effect."

Het opleggen van economische sancties is een middel dat een duidelijk signaal afgeeft en ook daadwerkelijk doel kan treffen. Dit kan op allerlei manieren; verbod op het importeren van goederen uit bepaalde landen of van bepaalde bedrijven die actief zijn in landen waar mensenrechtenschendingen plaatsvinden en het aanspreken op hun ethische verantwoordelijkheid. Vaak zijn Nederlandse regeringen huiverig dit instrument toe te passen, aangezien het Nederland ook in de eigen portemonnee kan raken. Indien minder radicale maatregelen geen doel treffen, pleitten wij als Perspectief ervoor dat Nederland (en de EU) zich laat gelden als normatieve macht door ook radicalere maatregelen zoals het opleggen

economische sancties toe te passen om godsdienstvrijheid af te dwingen.

In handelsverdragen en bij ontwikkelingshulp worden clausules opgenomen die de partner ertoe verplichten mensenrechten te respecteren. Handel- en hulpvoorwaarden op het gebied van mensenrechten kunnen zeker effectief zijn. Met betrekking tot de ontwikkelingshulp moet alleen opgepast worden dat uiteindelijk niet de verkeerden worden getroffen.

Militair ingrijpen is een erg zwaar middel, aangezien het de soevereiniteit van een andere staat aantast. Alleen op basis van het ontbreken van godsdienstvrijheid zal hiertoe nooit worden overgegaan. Als de godsdienstvrijheid niet aanwezig is of zeer beperkt is gaat dit echter vaak samen met andere mensenrechtenschendingen, wat militair ingrijpen in uitzonderlijke situaties zou kunnen rechtvaardigen. Dit zal echter nooit door Nederland alleen gebeuren. Indien de mensenrechtensituatie in een bepaald land schrijnend is, beslist de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties of militair ingrijpen noodzakelijk is en of dit plaats zal vinden.

De taak van Nederland is om de mensenrechtensituatie in het buitenland goed in het oog te houden, rapportages en aanbevelingen van (non-)gouvernementele mensenrechtenorganisaties serieus te nemen en schendingen van mensenrechten aan de orde stellen binnen organen

als de Verenigde Naties in bijvoorbeeld de VN-Mensenrechtenraad en de Europese Unie.

Perspectief wil dat drie categorieën van landen waar de godsdienstvrijheid beperkt is meer aandacht krijgen van de Nederlandse staat. In deze scripta is met behulp van een aantal voorbeelden ingegaan op deze drie soorten landen. Zo zijn er landen waar anti-bekeringwetgeving op stapel staat, zoals in Sri Lanka. In eerste instantie dient de nadruk op diplomatie te liggen, maar inmiddels lijkt die lijn uitgewerkt en dienen economische sancties overwogen te worden.

Een tweede categorie betreft landen waar een wet op afvalligheid van kracht is, zoals Saoedi-Arabië. Nu al wordt door geestelijken de doodstraf over afvallige moslims uitgesproken. Daarnaast ligt er een wetsvoorstel waarin staat dat ook de overheid de doodstraf mag toepassen bij geloofsafval van de islam. Economische druk uitoefenen, als Nederland alleen, op een mineraalrijk land als Saoedi-Arabië is erg lastig. Dit moet alleen geen reden zijn om maar weinig te willen doen. Het is van belang dat de Nederlandse overheid een duidelijk signaal afgeeft en probeert minder afhankelijk te worden van de Saoedische olie.

Als laatste is er een groep landen waar godsdienstvrijheid beperkt wordt door allerlei vormen van registratie eisen. In Oezbekistan wordt regi-

stratiewetgeving gebruikt om godsdienst te controleren en onderdrukken. Ook hiertegen moet de Nederlandse overheid druk blijven uitoefenen om het verminderen van de problemen in de belangstelling te houden.

Bronvermelding

- Brief van de minister van Buitenlandse Zaken (Verhagen) aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over bezoek Saudi-Arabië en Qatar (verstuurd op 10 juli 2009).
- Kamervragen Van der Staaij (SGP), Voordewind (ChristenUnie) en Haverkamp (CDA) aan de minister van Buitenlandse Zaken over de beoogde anti-bekeringswet op Sri Lanka (ingezonden op 21 januari 2009).
- 'Nederland tegen anti-bekeringswet Sri Lanka', in Reformatorisch Dagblad, 9 februari 2009.
- 'Irans goede voornemen: vaker de doodstraf', Eildert Mulder in Trouw, 27 april 2009.
- Website CIA World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/CE.html>.
- Website Forum 18: www.forum18.org.
- Website Ministerie van Buitenlandse Zaken: www.minbuza.nl.
- Website Open Doors: www.opendoors.nl.
- Website Organization for Security and Co-operation in Europe: www.osce.org.

Uitgave van:
Werkgroep Buitenlandse Zaken van Perspectief:

Trineke Palm
Chris Bakker
Rinze Broekema
Scarlett Lerrick
Jori Kalkman
Eva van Soest
Tjeerd Stelpstra

Augustus 2009